

[9]

Exposició oral

L'exposició oral del coneixement científic

QUÈ ÉS UNA EXPOSICIÓ ORAL?

L'exposició oral és un gènere textual en què una persona desenvolupa un tema de **manera metòdica i estructurada** davant d'un públic. Es tracta d'un format relativament formal en què el més important és la voluntat de l'emissor de transmetre, de fer-se entendre. Aquest afany didàctic requereix tenir molt en compte l'auditori a qui s'adreça l'exposició, els coneixements previs que té del tema, què li agradaria saber...

En l'àmbit acadèmic, l'exposició oral serveix per transmetre els resultats d'un treball de recerca i pot ser avaluada. Té una **finalitat didàctica** que la diferencia d'altres formats semblants, com ara la comunicació (que exigeix un públic coneixedor del tema) o la conferència (en què preval la representació pública).

No totes les exposicions presenten el mateix **grau de dificultat**. Les més senzilles es poden limitar a plantejar una pregunta a partir de bibliografia, sense insinuar respostes. Les més complexes s'assemblen a un article d'investigació. No només presenten una pregunta a partir de fonts, sinó que desenvolupen possibles respostes a aquesta pregunta. Un exemple d'exposició complexa és la d'un treball de recerca, el moment en què l'estudiant o l'investigador ha de donar a conèixer les conclusions a què ha arribat.

Exemple

En els programes de doctorat, la presentació oral constitueix la culminació de la recerca i un requisit imprescindible per aconseguir el títol de doctor. Durant un temps breu, uns 30 minuts, l'investigador ha de presentar els punts essencials del seu estudi de manera clara, organitzada i resumida davant d'un tribunal compost per un grup de professors.

a. Una vegada el treball de tesi hagi estat admès a tràmit, la Comissió de Doctorat designarà un tribunal de set entre deu doctors especialistes en la matèria tractada i amb el vistiplau del director de tesi i del departament corresponent. El tribunal estarà constituït per cinc titulars i dos suplents, tots ells doctors (espanyols o estrangers), dins dels quals hi haurà un màxim de dos doctors dins del mateix departament i tres dins la Universitat Ramon Llull.

b. El doctorand farà arribar el treball de tesi a tots els membres del tribunal, els quals disposaran d'un mes per fer la seva valoració individual. La Comissió de Doctorat podrà interrompre la tramitació de la tesi en el cas que les valoracions presentades tinguin observacions negatives del treball.

c. La tesi culmina amb una presentació oral del contingut i les conclusions del treball realitzat, fent especial èmfasi en les aportacions originals.

(Fragment de la reglamentació del programa de doctorat de la Universitat Ramon Llull)

L'exposició oral té una **llarga tradició acadèmica** i forma part del currículum de la majoria de les universitats. Els orígens d'aquesta pràctica cal buscar-los en les universitats medievals, veritables escoles de retòrica, on l'alumne no només havia d'aprendre, sinó també exposar, argumentar i defensar el que aprenia. Durant la seva formació, els estudiants s'exercitaven constantment per aconseguir el domini de l'art de la paraula. D'aquí ve la importància de la *disputatio*, una pràctica oral que consistia a defensar amb arguments una posició sobre una qüestió discutida, antecedent directe de la defensa de la tesi.

Recurs bibliogràfic

Es pot millorar l'expressió oral? Aquesta és la pregunta que es formulen Joana Rubio i Francesc Puigpelat en el llibre *Com parlar bé en públic* (Editorial Pòrtic: Barcelona, 2000). I la resposta dels autors, avalada per la retòrica clàssica, és afirmativa: se'n pot aprendre, sempre que es disposi dels coneixements i les tècniques necessàries per fer-ho. Aquest manual, senzill i pràctic, analitza els elements que intervenen en la comunicació oral i proporciona instruments útils per articular un discurs clar, àgil i persuasiu.

Encara que haver de fer una exposició oral pot generar ansietat, convé veure aquest moment com l'oportunitat de comunicar els resultats d'un treball i la possibilitat de guanyar experiència.

PLANIFICACIÓ DE L'EXPOSICIÓ (I). ANÀLISI DE LA SITUACIÓ

L'exposició oral és un tipus de comunicació en què l'emissor, que sempre actua com a emissor, s'adreça a un o diversos receptors, que, en principi, no poden intervenir durant l'emissió del missatge. Que l'exposició sigui un èxit o un fracàs dependrà de la **capacitat de l'orador per preveure i suplir les dificultats** de comprensió dels destinataris del missatge.

La primera estratègia que s'ha d'aplicar en l'elaboració de l'exposició és la planificació, perquè els errors o inadequacions no es podran rectificar sobre la marxa. Només amb una preparació prèvia serà possible construir un discurs estructurat, amb un llenguatge clar i accessible.

En planificar l'exposició, cal distingir tres aspectes clau: l'anàlisi de la situació concreta en què es fa la intervenció, la preparació del guió del discurs i la previsió dels suports visuals que s'utilitzaran.

Ampliació de continguts

La por escènica és la sensació que senten moltes persones quan es troben davant d'una audiència. Els costa raonar i concentrar-se i tenen la sensació que no recorden res del que volien dir. Es tracta d'una reacció normal i fins i tot estimulante, perquè

massa tranquil·litat faria abaixar la guàrdia. Però si no se sap com s'ha d'enfrontar, pot arribar a paraitzar.

La millor garantia per no quedar-se en blanc **és una bona preparació**. Cal tenir en compte que, en una exposició oral, tot l'esforç és a càrrec de l'orador i que, si aquest va mal preparat, quedarà en evidència. La solució està, doncs, a disposar d'un bon guió per poder consultar i tenir ben preparats el començament i el final.

Per produir missatges eficaços cal tenir en compte el màxim de **factors de la situació comunicativa**. S'entén per *situació* l'entorn en què es produirà l'exposició. No és el mateix fer una exposició a companys de classe que una defensa de tesi davant un tribunal. Reunir dades sobre la situació ajuda a seleccionar la informació necessària, el grau d'aprofundiment amb què s'abordarà el tema i el llenguatge més adequat.

A l'hora de preparar una exposició oral, cal fer-se cinc preguntes bàsiques:

- **On?**: localització espacial i temporal de la intervenció
- **A qui?**: auditori a qui s'adreça l'exposició
- **Per què?**: objectius de l'exposició
- **Què?**: guió
- **Com?**: recursos verbals i no verbals, mitjans de suport

El primer que cal conèixer són els aspectes organitzatius que delimiten la **localització espacial i temporal de la intervenció (on i quan)**, el marc en què es fa la presentació, perquè l'entorn determina la forma d'emissió del missatge. És diferent participar en un cicle de conferències per a un públic heterogeni que en una presentació davant la classe.

Ampliació de continguts

Cal tenir en compte els factors següents:

Quin programa està previst?
Hi intervenen altres ponents?
Quines condicions determina l'organització?
Com és la sala?
Com estarà col·locat el públic?
Quins mitjans audiovisuals s'hi poden utilitzar?
Cal parlar amb micròfon?
Quina durada tindrà la intervenció?
Està previst fer un descans?
Hi ha d'haver col·loqui posterior?

Un cop es coneix prou informació sobre l'acte, cal **analitzar l'audiència (a qui)**, conèixer al màxim el destinatari de l'exposició. A diferència d'un article escrit, en una exposició oral hi ha la presència física del destinatari del missatge, que reaccionarà davant del que es digui. Les persones que rebran l'exposició, els receptors del missatge, són les que determinaran, en darrer terme, la credibilitat i rellevància de l'aportació. Com més informació tingui el ponent sobre els coneixements i expectatives dels receptors, més possibilitats de construir una exposició eficaç i de **connectar** amb ells.

Ampliació de continguts

Si l'exposició es fa a classe, aquesta qüestió quedarà resolta, perquè ja es coneix el públic: els propis companys i el professor. Si no és així, aleshores, caldrà informar-se de qui són els assistents i saber per què vindran a la xerrada, ja que així es podran anticipar les seves expectatives i preparar la intervenció de manera que es compleixin.

Ja Quintilià, al segle I dC, afirmava que "conèixer l'auditori és essencial per a qui parla. No s'utilitza la mateixa expressió en presència d'un príncep, un magistrat, un simple particular, un senador o un noble".

Així, per exemple, l'investigador que prepara una exposició sobre l'anorèxia enfocarà de manera diferent l'exposició si l'auditori està integrat per estudiants, professors, periodistes o malalts.

Disposar d'informació sobre l'auditori, a més d'orientar la confecció del guió (estructura, vocabulari, terminologia, exemples, anècdotes...), proporciona al ponent la sensació de control de la situació, fet que augmentarà la seva seguretat i disminuirà l'ansietat.

Ampliació de continguts

Plantejar-se les preguntes següents i intentar respondre-les permet fer una anàlisi de l'auditori a qui s'adreça l'exposició:

Qui són els destinataris?
Què saben del tema?
Quin interès hi poden tenir?
Què esperen de la intervenció?
Com es poden satisfer els seus desitjos o necessitats?
Són compatibles amb els objectius de l'exposició?
Quanta gent hi haurà?
És un grup homogeni?
Què tenen en comú?
Hi ha algun tema tabú que pot ferir la seva sensibilitat?
Com es pot desvetllar el seu interès? Amb quin recursos, anècdotes o exemples?

Cal tenir en compte que **el públic d'una presentació oral sol ser més divers** que el lector d'un treball científic. És habitual que l'audiència sigui mixta, amb experiència i coneixements diferents. En aquest cas, perquè tothom l'entengui, és aconsellable orientar l'exposició a un nivell més general que el treball escrit. Convé exposar de manera senzilla i clara, evitar els detalls tècnics, definir els termes i explicar els conceptes difícils. I no s'ha d'oblidar una mica de redundància: repetir les idees importants farà que el públic pugui seguir l'exposició.

Els oradors experts saben que un bon discurs és sempre fruit d'un treball previ acurat.

PLANIFICACIÓ DE L'EXPOSICIÓ (II). DISSENY DE L'EXPOSICIÓ

Quan algú s'adreça a un públic és per aconseguir un resultat de la seva intervenció,

influir d'una manera o una altra en la seva conducta. **L'objectiu (per què)** és la raó per la qual es fa l'exposició, allò que es vol aconseguir de l'audiència.

Abans de preparar el guió, cal decidir l'objectiu, que funcionarà com a fil conductor de l'exposició i com a pal de paller al voltant del qual s'estructurarà el discurs. Així mateix, és recomanable explicitar-lo al començament, perquè facilita la comprensió de l'exposició.

Ampliació de continguts

En aquest sentit, convé preguntar-se:

Per què es fa l'exposició?
Què es pretén aconseguir?
Amb quines intencions s'aporta informació?
Com pot resultar més interessant?

Hi ha dos objectius bàsics que poden tenir les exposicions orals: informar i convèncer. Les **exposicions informatives** pretenen transmetre coneixements, de manera que se'n faciliti la comprensió i s'augmenti la possibilitat de retenir informació. L'emissor es proposa satisfer la necessitat de saber del seu auditori. Per això, la informació ha de ser nova i estimulante, presentada de manera atractiva i actualitzada i relacionada amb les necessitats i interessos de l'audiència. Les **exposicions persuasives** busquen modificar creences, opinions o moure a l'acció. En un discurs persuasiu, l'orador pretén influir en les persones.

Després de definir l'objectiu i recollir el màxim d'informació sobre l'audiència, cal **elaborar el guió (què)**. Això inclou delimitar el tema, seleccionar la informació o les idees que es volen expressar i ordenar-les en una progressió lògica que en faciliti la comprensió.

En aquest punt convé preguntar-se: què he de dir exactament? Què no cal dir? Com organitzaré el contingut? Quines seran les idees principals del meu discurs? De quina manera podré transmetre-les millor?

Si bé les exposicions s'han d'allunyar de la improvisació, entre anar sense guió o llegir-lo hi ha moltes opcions. Cada ponent haurà de reflexionar sobre aquest assumpte i trobar el que s'adapti millor al seu estil.

Ampliació de continguts

Pel que fa a l'abast i detall del guió, hi ha diferents opcions. Hi ha qui prefereix llegir directament una síntesi, perquè d'aquesta manera controla la precisió de l'exposició, tot i que la falta de matisos expressius provoca cansament en l'auditori. Hi ha qui porta només una llista de punts bàsics, que els serveix per recordar els punts importants. Altres prefereixen un esquema més desenvolupat, i combinen la lectura de frases breus que sintetitzen els resultats del treball amb un esquema expositiu més o menys rígid. En general, un bon guió es pot fer amb fitxes o amb anotacions breus per a cada part del discurs, que, en cas de quedar-se en blanc, permetin reprendre el fil d'un cop d'ull.

L'elaboració del guió depèn de la **forma d'emissió** que hagi decidit l'emissor. Hi ha quatre formes bàsiques d'emissió: improvisat, de memòria, llegit i semillegit. Aquestes formes es poden combinar en la mateixa emissió.

Ampliació de continguts

L'emissió **improvisada** permet el contacte visual amb l'auditori i afavoreix l'espontaneïtat, però massa sovint peca de pobresa i desordre de continguts. Per evitar aquests inconvenients, el millor és disposar d'uns apunts.

L'emissió de **memòria** permet el contacte visual i el control de l'auditori, però requereix molta preparació i sempre es corre el perill del bloqueig total. A més, les exposicions apreses de memòria solen semblar massa rígides. Convé portar un esquema per recordar els punts clau en el moment de l'exposició.

L'emissió **llegida** és molt precisa i amb poc marge d'error, però és poc flexible davant les reaccions dels oients i li falta espontaneïtat. En llegir, la veu surt monòtona i el públic s'acaba avorrint.

L'emissió **semillegida** no exigeix gaire esforç de memòria ni la redacció d'un guió íntegre. És directa, personal, convincent i flexible a les reaccions de l'auditori. Permet el contacte visual i la interacció amb l'auditori. Els riscos en imprecisions poden ser compensats pels components no verbals de la comunicació. Cal preparar bé els apunts, fitxes o esquemes, amb les paraules clau de cada apartat i els punts de transició entre cada punt de l'exposició.

Un cop enllestit el guió, cal decidir **els mitjans (com)** que s'utilitzaran, els recursos per aconseguir que el discurs sigui comprensible i el públic mantingui l'atenció. A més dels mitjans bàsics de l'exposició, que són la veu i el llenguatge corporal de l'orador, i que són aspectes que es descriuran més endavant, cal planificar si caldrà disposar de mitjans de suport, com canó de projecció, pantalla d'ordinador, fulls, pissarra, retroprojector, diapositives, etc.

Aquests **mitjans visuals de suport** faciliten la comprensió i asseguren la retenció del missatge. Els recursos audiovisuals són una eina fonamental per exposar, de manera sintètica, els punts principals d'una exposició, com són els objectius, les hipòtesis o les conclusions. No obstant aquesta utilitat innegable, el ponent ha de ser conscient que només són un suport i que el pes important del discurs recau en ell i en la seva capacitat de convèncer. Cal preparar el material que s'exhibirà amb cura i seleccionar els elements que es vol presentar, que no han de ser redundants ni accessoris, sinó fonamentals per a l'exposició.

Exemple

La Paula ha elaborat un treball de recerca i vol presentar-ne una comunicació en un congrés. Per exemplificar el que vol mostrar sense necessitat de memoritzar dades, ha decidit utilitzar la projecció de diapositives elaborades amb el programa PowerPoint. Li caldrà, primer, identificar els punts clau del missatge i reforçar-los amb la confecció de diapositives clares i visibles, que presentin el tema de manera esquemàtica i agradable. Com que sap que fins i tot la tecnologia més sofisticada pot fallar, abans de l'exposició comprovarà que tot funciona.

Els principals recursos visuals que es poden utilitzar són la pissarra, el retroprojector, el vídeo i la projecció de diapositives elaborades amb programes com PowerPoint i el vídeo.

Ampliació de continguts

Les presentacions visuals són una manera eficaç de donar a conèixer a un auditori els continguts d'una exposició i fer entendre els conceptes complexos. Actualment, el mètode més utilitzat és la projecció de diapositives elaborades amb un programa tipus PowerPoint o OpenOffice a través d'un projector connectat a l'ordinador.

Els programes per a fer presentacions funcionen amb una estructura de fitxes o pantalles, anomenades *diapositives*, que contenen la informació gràfica i es visualitzen en l'ordre que ha determinat l'orador.

Les **diapositives** —que poden incloure textos, gràfics, esquemes, fotografies i fins i tot efectes animats— han de reforçar els punts principals de l'exposició. El disseny ha de ser atractiu, ordenat, adequat a l'entorn i l'auditori. A fi d'assegurar-ne la llegibilitat, cal utilitzar lletra gran i no incloure gaire text en cada làmina. Pel que fa al contingut, les idees han d'estar ben organitzades, de manera que no portin a confusió; és recomanable reflectir només una idea per transparència i limitar el text al mínim. La primera diapositiva ha de mostrar una visió de conjunt i s'hi ha de poder tornar en qualsevol moment.

Un cop executat el programa, el ponent indicarà els diferents punts de l'exposició amb la busca del ratolí, sempre procurant no donar l'esquena al públic.

A diferència del text escrit, que es pot modificar abans de mostrar-lo al lector, en l'exposició oral no hi ha possibilitats de corregir els errors, per això ha d'estar perfectament preparada.

CARACTERÍSTIQUES DE L'EXPOSICIÓ ORAL EFICAÇ

L'exposició oral és una pràctica discursiva en què una sola persona parla davant una audiència. Es tracta, doncs, d'un esdeveniment comunicatiu en què qui parla té control sobre què diu i com ho diu. Però, tot i que el ponent gestiona la comunicació, la situació no deixa de ser interactiva, perquè el destinatari del discurs és present i manifesta les seves reaccions sobre el que va sentint amb mirades i gestos (somriures, aplaudiments, badalls...), que acaben afectant el ponent.

Un orador expert ha de saber estar **atent a les reaccions de l'audiència** i tenir la capacitat i flexibilitat de fer un gir al seu discurs: aportar exemples si veu que no se l'entén, canviar a un registre més col·loquial si el públic s'avorreix, estendre's en algun aspecte si percep que ha desvetllat interès, etc.

Exemple

L'exposició que en Xavier ha fet a classe ha estat un èxit: tant el professor com els companys han seguit la xerrada amb interès i expectació. Sens dubte, a això hi ha contribuït la bona preparació del discurs i la destresa d'en Xavier per captar les

reaccions de l'auditori. Coneixia bé el tema i va poder preparar l'exposició amb temps. Això li va permetre organitzar el guió d'una manera planificada i tenir en compte el temps de què disposava i l'espai en què es produiria l'esdeveniment. En el moment de seleccionar la manera de plantejar el tema, va tenir en compte l'interès de la seva audiència i es va preparar un bon guió per seguir-lo, cosa que va augmentar la seva seguretat. A més, durant l'exposició, en Xavier va parar atenció a les reaccions de l'auditori i va procurar mantenir la seva atenció.

En preparar l'exposició, cal tenir en compte que la **capacitat d'atenció de l'auditori és limitada**. Així doncs, si l'orador vol fer una intervenció eficaç, ha d'evitar donar tómb i dir el que vol dir, és a dir, ha d'anar al gra.

Així doncs, no n'hi ha prou, de planificar el discurs i seleccionar les idees. Queda l'aspecte més trivial, però segurament el més important: la selecció del llenguatge, que en la producció oral ha de ser **clar i precís**.

La **claredat** persegueix la comprensió absoluta del discurs sense demanar un esforç excessiu al destinatari. Si bé és un requisit que ha de complir qualsevol missatge, ja sigui oral o escrit, és encara més important en la llengua oral, perquè el receptor no té l'oportunitat de tornar enrere i rellegir una frase que no ha entès. En una producció oral, les paraules se les enduu el vent, i allò que no s'ha entès a la primera ja no s'entén.

Una exposició és clara quan ofereix un missatge directe i fàcilment interpretable i evita el llenguatge imprecís i abstracte i les frases de sintaxi complexa. En aquest sentit, la claredat s'aconsegueix preferint les frases curtes i simples i seleccionant un lèxic clar i sense ambigüitats.

Ampliació de continguts

Hi ha dos factors que permeten construir frases clares i comprensibles. D'una banda, l'ordre de col·locació dels elements de la frase ha de mantenir l'estructura subjecte-verb-complement. De l'altra, l'ordre segons el qual es disposa la informació rellevant ha de ser lògic.

Exemples

[1] Ordre lògic dels components sintàctics

Text poc clar

Les oportunitats per reorganitzar les indústries dels països de l'Est que havien arribat a una fase del cicle del producte que requeria una deslocalització de certs segments en països menys desenvolupats (indústria tèxtil, indústria de l'automòbil) han estat aprofitades per les empreses europees.

Text que guanya en claredat

Les empreses europees han aprofitat les oportunitats obertes a l'Est per reorganitzar les indústries que havien arribat a una fase del cicle del producte que requeria una deslocalització de certs segments en països menys desenvolupats (indústria tèxtil, indústria de l'automòbil).

[2] Ordre estructural dels components sintàctics

Text poc clar

L'existència de fortes pressions econòmiques interessades a minimitzar les opinions i els estudis crítiques i amb els aliments modificats genèticament és la denúncia que fa l'autor.

Text que guanya en claredat

L'autor denuncia l'existència de fortes pressions econòmiques interessades a minimitzar els estudis i les opinions crítiques amb els aliments modificats genèticament.

Cal tenir present que una exposició clara és aquella que el destinatari pot entendre fàcilment i sense esforços. Entre dues exposicions que comuniquin el mateix, la més eficaç serà aquella que demana menys esforç a l'auditori.

La precisió és un altre element clau que fa que l'exposició sigui comprensible, perquè la dota del significat correcte: el mot just per expressar la idea apropiada. La presència de mots buits de significat o amb un sentit massa ampli dificulta la precisió. El diccionari és una eina lexicogràfica i terminològica imprescindible per seleccionar un llenguatge precís.

Exemple

El fragment que llegireu a continuació és imprecís i poc clar. Està format per una única frase que consta de diversos incisos que no aporten informació nova. Tot i l'esforç, difícilment l'oient podrà entendre'l.

En l'actualitat, no hauria d'entrar dins dels paràmetres d'estudi de cap disciplina universitària, i, sobretot, de cap assignatura que s'imparteixi a la facultat de ciències de la comunicació, la categorització (o, altrament dit, classificació) de mitjans de comunicació audiovisuals, atès que allò més important per a l'estudi i l'anàlisi d'aquests mitjans de comunicació audiovisuals, més que el suport mediàtic que s'empria per oferir al públic espectador els coneixements i informacions que es volen transmetre, és la delimitació de les funcions que exerceix aquesta comunicació, és a dir, si aquesta comunicació té voluntat narrativa, informativa, reflexiva...

En canvi, la versió que llegireu ara és molt més clara i precisa. La revisió n'ha rebaixat la complexitat sintàctica i ha estructurat les frases d'acord amb un ordre més lògic dels elements. També utilitza termes més precisos.

Actualment, categoritzar els mitjans de comunicació audiovisual no té sentit, ja que el que compta són les funcions comunicatives (narrativa, informativa, reflexiva...) independentment del suport que s'utilitzi. Dit d'una altra manera: el més important és allò que es vol dir i no el canal que s'utilitza per dir-ho.

L'orador ha de crear un discurs clar i precís, que comuniqui exactament allò que desitja o necessita comunicar, i ha d'estar atent a les reaccions de l'auditori per, si cal, modificar-ne o adaptar-ne alguns aspectes.

9

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 9 d'Argumenta ha estat elaborada per Conxita Golanó Fornells. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 9. He de fer una exposició oral a classe. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

